

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ "ІНСТИТУТ"

УДК 330:837

Мазур О. Є.

Висвітлено проблему тлумачення змісту засадничої категорії інституціоналізму – "інституту". Визначено причини наукової неузгодженості щодо сутності інститутів, яка є притаманною сучасній дослідницькій спільноті. Різновиди тлумачення інститутів, які зустрічаються в літературі, згруповано у два підходи – змістовно-детермінований і комплексно-розширювальний, показано відмінності в зазначених підходах. Наведено авторську позицію щодо наукової цінності кожного з них, обґрунтовано переваги застосування комплексно-розширювального підходу. Проаналізовано джерела розмежування інститутів та інституцій, викладено мотивацію щодо переважного вживання категорії "інститут".

Ключові слова: інституціоналізм, інститут, інституція, правила, комплекс правил, організації.

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ПОДХОДОВ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ КАТЕГОРИИ "ИНСТИТУТ"

УДК 330:837

Мазур Е. Е.

Освещена проблема толкования содержания основополагающей категории институционализма – "института". Определены причины научной несогласованности относительно определения сущности институтов, которая свойственна современному научному сообществу. Разновидности толкования институтов, которые встречаются в литературе, сгруппированы в два подхода – содержательно-детерминированный и комплексно-расширительный, показаны отличия в указанных подходах. Представлена авторская позиция касательно научной ценности каждого из них, обоснованы преимущества использования комплексно-расширительного подхода. Проанализированы источники разграничения институтов и институций, изложены мотивы относительно преимущественного употребления категории "институт".

Ключевые слова: институционализм, институт, институция, правила, комплекс правил, организации.

SYSTEMATIZATION OF APPROACHES TO THE DEFINITION OF THE CATEGORY "INSTITUTION"

UDC 330:837

O. Mazur

Interpretation of institution is highlighted as a fundamental category of institutionalism. The cause of the current scientific mismatch as to the nature of institutions has been determined. Varieties of interpretation of institutions, which are found in the

literature have been grouped into two approaches – a content-determined one and a comprehensive approach. The differences between these approaches have been disclosed. The author's position regarding the scientific value of each of them has been presented and advantages of the comprehensive approach have been justified. The sources of institutional differentiation have been analyzed. The reasons for preferential use of the category "institution" have been given.

Keywords: institutionalism, institute, institution, rules, the complex of rules, organizations.

Дослідження суспільних явищ з інституціональних позицій відбувається в руслі теорії інституціоналізму, що зародилася в США на рубежі XIX – XX ст. як певна альтернатива неокласичній теорії економіки, проте згодом стала однією з провідних парадигм сучасної економічної науки. Основоположниками інституціоналізму вважають Т. Веблена, Дж. Коммонса та У. Мітчелла, а серед вчених, які протягом XX ст. розвивали та збагачували цей науковий напрям, слід назвати Дж. Гелбрейта, К. Поланьї, Г. Мюрдала, Р. Коуза, Дж. Бьюкенена, Г. Беккера, Д. Норта, Я. Тінбергена, К. Ерроу, Г. Саймона, Дж. Акерлофа, Дж. Стигліца, А. Алчіана, Д. Демсеца та ін.

Інституціоналізм є міждисциплінарною дисципліною, яка досліджує економічні проблеми на засадах поєднання теоретико-методичних підходів, запозичених з різних суспільних наук (філософії, соціології, антропології, психології, юриспруденції та ін.), і синтезує на цій основі нове, більш реалістичне та прикладно-орієнтоване економічне знання.

Водночас найперша складність, яка виникає в цьому випадку, – це ідентифікація предмета дослідження, тобто інституту. У науковій літературі досі не вироблена єдина позиція щодо змістовного наповнення цього неоднозначного терміна, хоча є значна кількість публікацій, присвячених цьому питанню. Серед авторів, які піднімають та висвітлюють вказану проблему, слід назвати Е. Остром, Д. Норта, Т. Гайдая, А. Гриценка, В. Мандибуру, О. Іншакова, Д. Фролова, А. Аузана та інших, імена яких будуть згадуватися під час викладу основного матеріалу.

Метою статті є з'ясування причин змістовної розмитості терміна "інститут" та систематизація наявних у науковій літературі підходів до тлумачення цього поняття.

Неоднозначність тлумачення змісту інститутів, як показав аналіз відповідних літературних джерел, пояснюється двома основними причинами.

Першою причиною є різноманіття наукових шкіл і течій, які становлять структуру інституціоналізму, і відповідна багатогранність предметів наукового дослідження, що склалася в процесі комплементарного синтезу канонів економіки із закономірностями та принципами, загальноприйнятими в інших наукових сферах. Так, сьогодні виділяються напрями "старого" (Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл, Дж. Гелбрейт, Дж. Ходжсон) та нового інституціоналізму (Р. Коуз, Д. Норт, О. Уільямсон, Е. Фуруботн, Р. Ріхтер), школа нової інституціональної економіки (Дж. Ходжсон, Д. Канеман) та неоінституціоналізму (Р. Коуз, Дж. Стиглер, Дж. Стигліц, О. Уільямсон, Д. Норт), теорія трансакційних витрат (Р. Коуз, О. Уільямсон, С. Чен), теорія прав власності (Р. Коуз, А. Алчіан, Д. Демсец), нова економічна історія (Д. Норт, Р. Фогель), теорія агентських угод (Дж. Стигліц, Г. Мінц, А. Берль), теорія суспільного вибору (Дж. Бьюкенен, Г. Таллок, М. Олсон), еволюційна економіка (Дж. Ходжсон) та ін.

Друга причина пов'язана із впливом цілого комплексу специфічних онтологічних і гносеологічних факторів,

які ускладнили понятійно-категоріальне сприйняття сутності інститутів. Як справедливо зазначено в роботі Т. Гайдая [1, с. 62–64], до них належать: по-перше, поліморфність природи самих інститутів як об'єктів наукового дослідження, що відбивається в існуванні різноманіття форм прояву інститутів (політичних, правових, соціальних, етнонаціональних, соціокультурних, економічних, етичних, моральних, релігійних та ін.) та в одночасній належності одних і тих же інститутів до різних сфер соціальної життєдіяльності людини; по-друге, особливості гносеологічної еволюції поняття "інститут", яка тривалий час (починаючи з традиційного інституціоналізму) характеризувалася переважно концептуальними, а не категоріальними розробками, позаяк теоретична побудова інститутів відбувалася без суворої аналітики, відрізнялася категоріальною розмитістю і сприймалася в наукових колах переважно конвенційно.

Аналіз наукових трактувань інституту як основного об'єкта дослідження інституціональної економіки дав змогу авторові виявити існування двох найбільш поширених підходів до тлумачення цього терміна, які умовно можна назвати змістовно-детермінованим і комплексно-розширювальним.

Згідно зі *змістовно-детермінованим* підходом, інститути трактуються виключно як норми поведінки, традиції, звички, усталені правила, що характеризують відносини між людьми. Цю традицію ввів у науковий обіг Д. Норт, який у своїй фундаментальній праці "Інститути, інституційні зміни і функціонування економіки" визначив інститути як "правила гри" в суспільстві, або "...створені людиною обмежувальні рамки, які організують взаємовідносини між людьми... задають структуру спонукальних мотивів людської взаємодії – чи то в політиці, соціальній сфері чи в економіці" [2, с. 17]. За Д. Нортом, інститути структурують людське життя, полегшуючи взаємодію між індивідами та зменшуючи невизначеність, а також передбачають зовнішній механізм, що забезпечує їх примусове виконання. Вони поділяються на формальні (писані правила поведінки) та неформальні (усталені, проте незадокументовані кодекси поведінки). Отже, інститути тлумачаться і розглядаються окремо від індивідів і організацій (за метафорою Д. Норта, інститути – це правила гри, а організації чи індивіди – гравці, котрі діють в рамках цих правил).

Цю точку зору поділяють прихильники різних відгалужень нової інституціональної теорії (Е. Остром [3; 4], Е. Фуруботн і Р. Ріхтер [4, с. 6], В. Каспер [6, с. 30], Дж. Кампбелл [7, с. 1] та ін.), і вона є найбільш поширеною серед українських і російських вчених-інституціоналістів (Ю. Ольсевич [8, с. 37], Р. Пустовіт [9, с. 27], А. Чухно [10, с. 5], О. Яременко [11] та ін.).

Наприклад, Е. Остром трактує інститути на основі "чинних правил, які визначають того, хто має приймати рішення у визначених сферах, те, яких спільних правил, яких процедур необхідно дотримуватись, яку інформацію

слід або не слід продукувати, які остаточні наслідки матимуть для індивідів ті чи інші їхні дії" [3, с. 51]. Правила визначають, які дії або ситуації для учасників взаємовідносин є необхідними, забороненими чи дозволеними. Мета правил – впорядкувати конкретні взаємини і зробити їх передбачуваними. Цим видатним вченим, що є першою і поки що єдиною жінкою – Нобелівським лауреатом з економіки, розроблено класифікацію правил і поділено їх на такі види [4]: можливі позиції, або ролі учасників (члена організації, агента, підлеглого тощо); порядок зайняття і залишення учасниками цих позицій; дії, які співробітники організації можуть, повинні й не повинні вчиняти; результати, яких учасники можуть, повинні й не повинні прагнути.

Ю. Ольсевич вважає, що категорія "інститут" означає "обмеження, вигадані людьми, які спрямовують людську взаємодію у певне русло та структурують стимули в процесі обміну" [8, с. 37], а Р. Пуустовіт тлумачить інституції як "звички і стереотипи мислення, притаманні значній спільноті людей" [9, с. 27]. О. Яременко доповнює зміст даного поняття тим, що інституція "як традиція, норма, як безумовний спосіб господарської поведінки є чимось стійким, незмінним, стабільним" [11, с. 3].

У руслі комплексно-розширювального підходу інститути тлумачаться як усталені соціальні правила (норми, стереотипи мислення, звички, ритуали та ін.) і угоди, а також різні типи організаційних структур (фірми, банки, профспілки тощо). Традиція розуміння інститутів в зазначеному широкому сенсі виходить з праці основоположника інституціоналізму Т. Веблена, за міркуваннями якого інститути – це "поширений спосіб мислення стосовно окремих відносин між суспільством і особистістю та окремих виконуваних ними функцій" [12, с. 201], "регулятивні суспільні відносини, сталі соціальні правила й угоди", до яких він відносив мову спілкування, гроші, право, системи мір і ваг, а також фірми та інші види організацій [13].

Представник юридично-правового відгалуження інституціоналізму Дж. Коммонс визначав інститути двоюко: як систему законів чи природних прав, що встановлюють межі індивідуальних дій, а також як колективну діяльність з контролю індивідуальної діяльності [14]. Інакше кажучи, він включав до інститутів правові норми, неорганізовані звичаї, а також організовані структури (наприклад, сім'ї, корпорації, холдинги, торговельні асоціації, профспілки, державу та ін.) на тій підставі, що всі вони здійснюють певний колективний контроль за діяльністю окремих осіб.

Лідером відродженої і розвиненої концепції "старого" інституціоналізму, що ґрунтується на широкій інтерпретації інститутів, вважають Дж. Ходжсона – автора засадничої монографії "Економічна теорія та інститути: Маніфест сучасної інституціональної економічної теорії". У передмові до цього видання Дж. Ходжсон тлумачить інститути як "довготривалі системи усталених та вкорінених правил, які надають структури соціальним взаємодіям... Інститути – системи соціальних правил. Термін "правило" тут трактується в широкому сенсі – як припис чи установка в ситуації X робити Y" [15, с. 11]. Далі автор уточнює, що інститути охоплюють норми поведінки, соціальні конвенції, формальні та юридичні правила. Відтак, за Дж. Ходжсоном, мовні, грошові, правові системи, правила дорожнього руху чи поведінки за столом, а також фірми й інші організації – усе це інститути.

На базі розширювального підходу розгортаються наукові дослідження багатьох вчених сучасності. Так, В. Мандибурга стверджує, що інститути включають увесь спектр надбудовних соціальних відносин. Інститути як елементи системно-організаційної структури суспільства поділяють на такі види [16, с. 111]:

1) владно-організаційні інститути (інститути державної влади, інститут місцевого самоврядування);

2) базисно-господарські та функціонально-економічні системні інститути (інститут власності, інститут підприємництва, інститут грошей, фінансово-кредитний інститут, інститут ціноутворення);

3) господарсько-асоціативні інститути (домогосподарство, фірма, держава);

4) асоціативно-соціальні інститути (партії, профспілки, суспільні об'єднання, громадські організації).

А. Гриценко зазначає, що "в суспільстві немає нічого, що б не становило інституцій. Інституції – це не просто елементи суспільства, це все суспільство, розглянуте в певному аспекті" [17, с. 21].

Активні дискусії, особливо в українській літературі, точаться навколо співвідношення понять "інститут" та "інституція": у деяких роботах ці терміни вживаються як синоніми [16; 18; 19], інші автори доводять необхідність їх чіткого розмежування [1; 20 – 23]. Найбільш поширеним аргументом прихильників розмежування є посилання на неточний переклад російською мовою терміна *institution*, який був використаний у першому російськомовному виданні головної праці Т. Веблена "Теорія бездіяльного класу" (1984 р.) [12]. Тоді слово *institution*, яке містилося в оригінальній назві книги ("Теорія бездіяльного класу: Економічне дослідження інституцій", англ. "The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions"), було з неї вилучено: книга отримала скорочену назву, а в тексті було вжито переклад "інститут" (англ. *institute*). Відтоді термін "інститут" набув значного поширення серед російських вчених, усі подальші роботи іншомовних інституціоналістів перекладалися в такому ж руслі, а до української літератури цей термін був внесений за зразком русифікованої кальки. Водночас, як зазначається в деяких роботах [1; 21], етимологічні значення цих слів вказують на їхній різний зміст: інституція (від лат. *institutio* – порядок, поведінка, звичай, спосіб дії, настанова, вчення, вказівка, а інститут (лат. *institutum*) – встановлення, установка, певна організаційна структура. Авторі підкреслюють, що саме інституція як закріплюваний нею спосіб дії, похідним від якого є спосіб мислення її агентів, має бути основним об'єктом дослідження і базовою категорією інституціональної теорії. На відміну від інституції, інститут є структурою, за допомогою якої інституції реалізують свій зміст, тобто інститути треба розглядати як "тверді структури" певного функціонального вигляду, а інституції – як "м'які", котрі передаються і зберігаються лише "затвердівши" [21, с. 60–61]. Тому інституції – це підприємництво, кредит, страхування, трейдинг, наука, інноваційний бізнес, фермерство, християнство, а відповідні їм інститути – підприємство, банк, страхова компанія, біржа, інноваційне підприємство, ферма, церква.

На думку автора, недоцільно здійснювати розподіл понять "інститут" та "інституція", аргументуючи це помилками літературного перекладу Т. Веблена, адже під час перекладу не було жодним чином змінено (викривлено чи спотворено) теоретичне і змістовне наповнення даного поняття. За справедливою оцінкою Т. Гайдая [1, с. 67], "вчений (тобто Веблен – О. М.) не стільки конкретизує (уточнює) сутність даної категорії, скільки поступово розгортає її зміст концептуально і контекстуально... Розкриття предметного змісту інституції розчинено в сукупності інших досліджуваних ним аспектів... тому дане поняття набуває змістовної ваги тільки в загальному контексті даного твору". А з контексту однозначно впливає, що Т. Веблен трактував інститути (тобто "інституції") дуже широко – як вкорінені навички мислення, котрі є продуктом тривалого попереднього історико-соціального досвіду людства. На думку автора, розмежовуючи певні терміни на підставі неточності перекладу, можна дійти не лише до штучного подвоєння (чи навіть кратного примноження) кількості

самих термінів, а й до відповідного збільшення кількості варіантів їх змістовного наповнення. Тому, на переконання автора, терміни "інститут" та "інституція" доцільно вважати синонімами, водночас надаючи перевагу "інституту" як найбільш уживаному, звичному й популярному у вітчизняній науковій спільноті – як серед економістів-інституціоналістів, так і серед соціологів, філософів, правознавців та ін.

Щодо смислового навантаження поняття "інститут", то автор дотримується комплексно-розширювального підходу і визначає інститути як усталені, структуровані й самовід-творювальні форми соціальної взаємодії людей, як-от: правила, норми, стандарти, зразки та ін., а також організаційні структури. Автор переконаний, що важливо відділити інститути лише від індивідів, а не від організацій. Якщо виходити із загальноприйнятої тези, що всі інститути виражаються в системі вкорінених правил і норм, то з інституціональної точки зору організація – це комплекс інститутів, тобто впорядкована сукупність рутинізованих дій, які виконуються індивідами в процесі функціонування організації. Інститут завжди організовується, відтак організацію теж цілком справедливо тлумачити як інститут, оскільки утворюється й працює як об'єднання людей на основі системи взаємопогоджувальних ролей, стандартів, норм поведінки. У такому розумінні інститут як зразок регулярно повторюваних дій чітко відмежований тільки від суб'єкта, який його продукує, – людини. Інститути виникають не через механізм оптимізації у стилі "економічної людини", а через процедуру не завжди раціонального (!) узгодження ліній поведінки, що немовби вкорочує і спрощує шлях учасників до синхронних спільних дій.

Інститути слід, як це прийнято, поділяти на формальні (задокументовані) й неформальні (що існують як звички, традиції, негласні правила). При цьому потрібно усвідомлювати, що ці два типи діалектично пов'язані й обумовлені: спочатку людська діяльність породжує первинний досвід певної дії в певних обставинах. Якщо ця дія сприймається принаймні кількома індивідами, вона починає повторюватися. Поступово ця дія стає рутинізованою, поширюється на все суспільство і вкорінюється як неформальна норма, або інститут. З часом виникає потреба в її офіційному закріпленні, тобто документуванні. Відтоді норма стає формальним інститутом. Дотримання формальних інститутів породжує комплекс пов'язаних із цим неформальних правил і норм, котрі згодом можуть трансформуватися у формальні, і процес повторюється нескінченно.

Проведений у статті аналіз показав, що тлумачення сутності інститутів вирізняється різноманітністю, яка не сприяє науковій узгодженості дослідницької спільноти. Було виявлено існування двох "течій", одна з яких окреслює інститути лише як правила, а друга – додає до правил і організаційні структури. Також була показана певна штучність, а відтак недоцільність розмежування інститутів та інституцій. Усі правила і норми, включно з організаціями як втіленням комплексу норм, слід вважати за інститути, розмежовуючи лише формальні та неформальні інститути. Подальші напрями наукових досліджень у рамках тематики статті вбачаються в пошуку типових умов і факторів, за яких неформальні інститути стають формалізованими.

Література: 1. Гайдай Т. В. Институция как инструмент институционального экономического анализа / Т. В. Гайдай // Экономическая теория. – 2006. – № 2. – С. 53–64. 2. Норт Д. Институ-

туты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт; [пер. с англ. А. Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б. З. Мильнера]. – М.: Фонд экономической книги "Начала", 1997. – 180 с. 3. Ostrom E. Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action / E. Ostrom. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 276 p. 4. Ostrom E. An Agenda for the Study of Institutions / E. Ostrom // Public Choice. – 1986. – Vol. 48. – P. 3–25. 5. Furubotn E. G. Institutions and Economic Theory. The Contribution of the New Institutional Economics / E. G. Furubotn, R. Richter. – Ann-Arban: The University of Michigan Press, 1998. – 672 p. 6. Kasper W. Institutional economics: social order and public policy / W. Kasper. – Cornwall: Bodmin, 1999. – P. 30. 7. Campbell J. L. Institutional Change and Globalization / J. L. Campbell. – Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2004. – P. 1. 8. Ольсевич Ю. Институционализм – новая панацея для России? / Ю. Ольсевич // Вопросы экономики. – 1999. – № 6. – С. 35–39. 9. Пустовийт П. Институциональна теорія та економічний розвиток: генезис і сучасність / П. Пустовийт // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2003. – № 2. – С. 26–33. 10. Чухно А. Институционализм: теория, методология, значения / А. Чухно // Экономика Украины. – 2008. – № 6. – С. 4–13. 11. Яременко О. Л. Механизм институционных zmian / О. Л. Яременко // Экономическая теория. – 2006. – № 1. – С. 3–12. 12. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М.: Прогресс, 1984. – 367 с. 13. Veblen T. Why Is Economics Not an Evolutionary Science? / T. Veblen // Quarterly Journal of Economics. – 1898. – Vol. 12, No. 4. – P. 373–397. 14. Commons R. John. Institutional Economics / R. John Commons // American Economic Review. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657. 15. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории / Дж. Ходжсон; [пер. с англ.] – М.: Дело, 2003. – 464 с. 16. Мандибура В. О. Институционная архитектура собственности та закономірності її функціонування / В. О. Мандибура // Институционная архитектура та механизмы экономического развития: материалы научного симпозиума. – Х.: ХНУ, 2005. – С. 110–116. 17. Гриценко А. Наука и искусство институционального строительства / А. Гриценко // Институционная архитектура та механизмы экономического развития: Материалы научного симпозиума. – Х.: ХНУ, 2005. – С. 20–31. 18. Аузан А. А. Институциональная экономика: новая институциональная экономическая теория: учебник / А. А. Аузан. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 416 с. 19. Чухно А. Институционализм: теория, методология, значения / А. Чухно // Экономика Украины. – 2008. – № 6. – С. 4–13. 20. Катигрובה О. В. Сутнісна характеристика понять "інститут" та "інституція" в теорії інновацій [Електронний ресурс] / О. В. Катигрובה // Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и пути развития: сборник научных трудов SWorld по материалам Международной научно-практической конференции, октябрь 2011 года. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-311/economic-theory-and-history-311/7510-description-of-understanding-sutnsna-qnstitutq-ta-qnstitutsyaq-in-teor-nnovatsy>. 21. Іншаков О. В. Институция – ключ до розуміння економічних інститутів / О. В. Іншаков, Д. П. Фролов // Экономическая теория. – 2011. – № 1. – С. 52–62. 22. Довгань Л. Є. Корпоративне управління: институциональні аспекти / Л. Є. Довгань, І. П. Малик. – К.: б. в., 2006. – С. 128. 23. Гордиенко Л. Ю. Трансформационный менеджмент как теоретическая и методологическая база управления институциональными преобразованиями на предприятии / Л. Ю. Гордиенко // Научные труды ДонНТУ. Серия экономическая. – 2008. – Вып. 34–2. – С. 152–153. 24. Остапенко Н. В. Сутність і структура институционально-економічного механізму підтримки малого підприємництва / Н. В. Остапенко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 7. – С. 86–93. 25. Ким А. А. Институциональные аспекты формирования внешнеэкономиче-

скої стратегії України / А. А. Ким // Економіка розвитку. – 2013. – № 3 (76). – С. 30–35. 26. Липов В. В. Структурная комплементарность институциональных блоков в Украине: диффузия вместо трансформации / В. В. Липов // Економіка розвитку. – 2013. – № 4 (68). – С. 5–10.

References: 1. Gayday T. V. Institutsiya kak instrument institutsionalnogo ekonomicheskogo analiza [Institution as an Instrument of Institutional Economic Analysis] / T. V. Gayday // *Ekonomicheskaya teoriya*. – 2006. – No 2. – P. 53–64. 2. Nort D. Instituty, institutsionalnye izmeneniya i funktsionirovanie ekonomiki [Institutions, Institutional Change and Economic Performance] / D. Nort ; [per. s angl. A. N. Nesterenko; predisl. i nauch. red. B. Z. Milnera]. – M. : Fond ekonomicheskoy knigi "Nachala", 1997. – 180 p. 3. Ostrom E. Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action / E. Ostrom. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990. – 276 p. 4. Ostrom E. An Agenda for the Study of Institutions / E. Ostrom // *Public Choice*. – 1986. – Vol. 48. – P. 3–25. 5. Furubotn E. G. Institutions and Economic Theory. The Contribution of the New Institutional Economics / E. G. Furubotn, R. Richter. – Ann Arbor : The University of Michigan Press, 1998. – 672 p. 6. Kasper W. Institutional economics: social order and public policy / W. Kasper. – Cornwall : Bodmin, 1999. – P. 30. 7. Campbell J. L. Institutional Change and Globalization / J. L. Campbell. – Princeton and Oxford : Princeton University Press, 2004. – P. 1. 8. Olsevich Yu. Institutsionalizm – novaya panatseya dlya Rossii? [Institutionalism – a New Paracea for Russia?] / Yu. Olsevich // *Voprosy ekonomiki*. – 1999. – No. 6. – P. 35–39. 9. Pustovii R. Instyutsionalna teoriia ta ekonomichni rozvytok: henezys i suchasnist [Institutional Theory and Economic Development Genesis and the Present] / R. Pustovii // *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*. – 2003. – No. 2. – P. 26–33. 10. Chukhno A. Instyutsionalizm: teoriia, metodolohiia, znachennia [Institutionalism: Theory, Methods, Meaning] / A. Chukhno // *Ekonomika Ukrainy*. – 2008. – No. 6. – P. 4–13. 11. Yaremenko O. L. Mekhanizm instyutsionalnykh zmin [Mechanism of Institutional Change] / O. L. Yaremenko // *Ekonomichna teoriia*. – 2006. – No. 1. – P. 3–12. 12. Veblen T. Teoriya prazdnogo klassa [The Theory of the Leisure Class] / T. Veblen. – M. : Progress, 1984. – 367 p. 13. Veblen T. Why Is Economics Not an Evolutionary Science / T. Veblen // *Quarterly Journal of Economics*. – 1898. – Vol. 12, No. 4. – P. 373–397. 14. Commons R. John. Institutional Economics / R. John Commons // *American Economic Review*. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657. 15. Khodzhsan Dzh. Ekonomicheskaya teoriya i instituty: Manifest sovremennoy institutsionalnoy ekonomicheskoy teorii [Economic Theory and Institutions: A Manifesto of Modern Institutional Economics] / Dzh. Khodzhsan ; [per. s angl.]. – M. : Delo, 2003. – 464 p. 16. Mandybura V. O. Instyutsiina arkhitektonika vlasnosti ta zakonirnosti ii funktsionuvannia / V. O. Mandybura // *Instyutsiina arkhitektonika ta mekhanizmy ekonomichnoho rozvytku : Materialy naukovooho sympoziumu*. – Kh. : KhNU, 2005. – P. 110–116. 17. Gritsenko A. Nauka i iskusstvo institutsionalnogo stroitelstva / A. Gritsenko // *Institutsiina arkhitektonika ta mekhanizmy ekonomichnoho rozvytku : materialy naukovooho sympoziumu [Institutional Mechanisms Architectonics and Economic Development: Proceedings of the Symposium]*. – Kh. : KhNU, 2005. – P. 20–31. 18. Auzan A. A. Institutsionalnaya ekonomika: novaya institutsionalnaya ekonomicheskaya teoriya : uchebnik / A. A. Auzan. – M. : INFRA-M, 2005. – 416 p. 19. Chukhno A. Institutsionalizm: teoriia, metodolohiia, znachennia / A. Chukhno // *Ekonomika Ukrainy*. – 2008. – No. 6. – P. 4–13.

20. Katyhrobova O. V. Sutnisna kharakterystyka poniat "instytut" ta "instyutsiia" v teorii innovatsii [Electronic resource] / O. V. Katyhrobova // *Nauchnye issledovaniya i ikh prakticheskoe primenenie. Sovremennoe sostoyanie i puti razvitiya : sbornik nauchnykh trudov SWorld po materialam mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii, oktyabr 2011 goda*. – Access mode : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-311/economic-theory-and-history-311/7510-description-of-understanding-sutnisna-qnstitutq-ta-qnstitutsyaq-in-teor-nnovatsy>. 21. Inshakov O. V. Instyutsiia – kluch do rozuminnia ekonomichnykh instytutiv [Institution – Key to Understanding of Economic Institutes] / O. V. Inshakov, D. P. Frolov // *Ekonomichna teoriia*. – 2011. – No. 1. – P. 52–62. 22. Dovhan L. Ye. Korporativne upravlinnia : instyutsionalni aspekty [Corporate governance : institutional aspects] / L. Ye. Dovhan, I. P. Malik. – K. : s. n, 2006. – P. 128. 23. Gordienko L. Yu. Transformatsionnyy menedzhment kak teoreticheskaya i metodologicheskaya baza upravleniya institutsionalnymi preobrazovaniyami na predpriyatii / L. Yu. Gordienko // *Nauchnye trudy DonNTU. Seriya ekonomicheskaya*. – Vol. 34-2. – 2008. – P. 152–153. 24. Ostapenko N. V. Sutnist i struktura instyutsionalno-ekonomichnoho mekhanizmu pidtrymky maloho pidpriemnytstva [The Essence and Structure of Institutional and Economic Mechanism of Supporting Small Businesses] / N. V. Ostapenko // *Aktualni problemy ekonomiky*. – 2012. – No. 7. – P. 86–93. 25. Kim A. A. Institutsionalnye aspekty formirovaniya vneshneekonomicheskoy strategii Ukrainy [Institutional Aspects of Ukrainian Foreign Economic Strategy] / A. A. Kim // *Ekonomika rozvytku*. – 2013. – No. 3 (76). – P. 30–35. 26. Lipov V. V. Strukturnaya komplementarnost institutsionalnykh blokov v Ukraine: diffuziya vmesto transformatsii [Structural Complementarity of Institutional Blocks in Ukraine : Diffusion Instead of Transformation] / V. V. Lipov // *Ekonomika rozvytku*. – 2013. – No. 4 (68). – P. 5–10.

Інформація про автора

Мазур Олена Євгенівна – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та управління Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (65082, Україна, м. Одеса, вул. Дворянська, 2, e-mail: mazur_elena@mail.ru).

Информация об авторе

Мазур Елена Евгеньевна – канд. экон. наук, доцент кафедры экономики и управления Одесского национального университета имени И. И. Мечникова (65082, Украина, г. Одесса, ул. Дворянская, 2, e-mail: mazur_elena@mail.ru).

Information about the author

O. Mazur – PhD in Economics, Associate Professor of Economics and Management Department of I. I. Mechnikov Odesa National University (2 Dvorianska St, 65082, Odesa, Ukraine, e-mail: mazur_elena@mail.ru).

*Рецензент
докт. екон. наук,
професор Попов О. Є.*

*Стаття надійшла до ред.
21.01.2014 р.*